

LENGYEL ANDRÁS

JUHÁSZ GYULA KIADATLAN LEVELEZÉSÉBŐL

Juhász Gyula Összes Műveinek ún. szövegkritikai kiadása (továbbiakban: JGy ÖM) befejezéséhez közeledik. A közelmúltban megjelent a költő 1922. dec. 31. előtti levelezését tartalmazó 9. kötet, s készül már a 10., sorozatzáró kötet is, mely — Iliá Mihály gondozásában — Juhász Gyula 1922 utáni levelezését s a pótlásokat adja majd. A tizenkettedik órában vagyunk tehát; ami most nem kerül nyilvánosságra, az — nagy a valószínűsége — végleg kívülreked a kritikai kiadáson. S ez nagy veszedelem; a sokat emlegetett információszóródás különösen a filológiát és a filológiai alapozást kívánó kutatást állítja nehéz helyzet elé. Ami ugyanis benne van a kritikai kiadásban, azt viszonylag könnyen eléri a Juhász Gyula iránt érdeklődők. Ám ami kimarad ebből az editióból, az, úgy tetszik, végleg el is vészett a szélesebb közönség, sőt a nem-filológus kutatók számára is.

Az alábbi leveleket is ezért, az ismeretlenségbe süllyedést elkerülendő tesszük most közzé. Valamennyi 1922 decembere előtt íródott, helyük tehát a 9. kötetben lett volna. Belia György és Péter László (a 9. kötet sajtó alá rendezője, ill. sorozatszerkesztője) azonban ezeket nem ismerte.

Valamennyi levél a szegedi Móra Ferenc Múzeum Irodalomtörténeti Gyűjteményében található, némelyike negyedszázada.

1. Juhász Illésnéhez

A most közlésre kerülő levelek legkorábbika 1907 januárjából való, címzettje a költő édesanyja, özv. Juhász Illésné. *Ez a legkorábbi — fennmaradt — levelezőlap, amelyet Juhász Gyula édesanyjához írt.* Jelzete: 54. 873.

Szövege ez:

*Édes jó Anyám,
hála Istennek, szerencsésen megérkeztem és dologhoz láttam. 23-án lesz „nagyérdű” előadásom a felső leányiskolában a közönség számára. Remélem, hogy otthon sincs — és ne is legyen! — semmi baj. Kedves Jó Nagypát tisztelem.*

Kezeit csókolom. Gyula.

Margitkát, Andorkát csókoltatom.

A képeslap címzése:

*Őnagysága
özv. Juhász Illésné Úrnő
Szeged
Ipar u. 13.*

A lap keltezetlen, datálását a postabélyegzők teszik lehetővé. Sajnos, ezek közül is a máramarosszigeti bélyegző, amely a föladás időpontját tisztázná, elmosódott; csak a szegedi — a lapot fogadó s kézbesítő — posta bélyegzője olvasható rendesen: 1907. január 12. Valószínű tehát, hogy a lapot a költő ezt megelőzően, január 10-én vagy 11-én írta, Máramarosszigeten. A Szeged és Máramarossziget közötti távolság miatt a korábbi, 10-i dátum a valószínűbb.

A lapban emlegetett előadást Juhász Gyula meg is tartotta; Grezsa Ferenc tanulmányából (*Juhász Gyula Máramarosszigeten*. Itk, 1957, 353.) tudjuk, hogy a költő a dráma történetéről adott elő. Húgához, Juhász Margithoz írott 1907. január 25-i lapja szerint szabadelőadása „remekül sikerült. Utána az igazgató úr bankettet rendezett a tanári karnak”. (JGyÖM 9: 138.)

Az utóiratban emlegetett *Margitka*: Juhász Margit, *Andorka*: valószínűleg Juhász Endre — a költő testvérei.

2. Domokos Lászlóhoz

A Móra Ferenc Múzeumban, mely — egyebek mellett — Domokos László (1882—1973) író, újságíró hagyatékának egy töredékét is őrzi, megtalálható Juhász Gyula egy, Domokoshoz írott, mindmáig kiadatlan levele is. E rövid, mindössze néhány soros üzenet keltezetlen. Datálása is szinte megoldhatatlannak látszik. A levélke néhány vonatkozása mégis arra vall, hogy ez az üzenet 1907 nyarán keletkezett. E datálás mellett szól 1. a kézírás, mely csak a korai Juhász-levelekre jellemző; 2. a levél *Juhász*ként való aláírása (vö. JGyÖM 9:167. [142. tétel]); 3. az „ifjúkori kísérletre” való utalás; 4. az a tény, hogy Juhász Domokoséknak 1907-ben és 1908-ban küldte meg műveit. Mindezek ellenére is a levelet 1907 nyarán keletkezettnek csak azért hihetjük, mert a Juhász által emlegetett drámát — legnagyobb valószínűséggel — az *Arany János Szigeten* című, azóta elkallódott Juhász-drámával azonosíthatjuk. Ez a dráma pedig 1907 márciusának végén keletkezett. Juhász levele így, ha föltételezésünk helyes, csak ezután íródhatott. Mivel a levél minden kétséget kizáróan Szegeden született, ez az 1907 márciusa utáni időpont csakis 1907 nyara lehet, amikor a tanár Juhász nyári szünetét töltötte itt. (A nyári keletkezést erősíti az is, hogy — a levél szerint — Heller Jenő „tanyán van”).

A levél jelzete: 58. 23., szövege pedig ez:

Kedves Laci,

Heller Jenő kéret, hogy ma du. ne fáradjatok el hozzá, mert tanyán van. Holnap itt-hon lesz. Itt a drámám. „Ifjúkori kísérlet.” Szeretettel: Juhász

au revoir

Heller Jenőről, a kiterjedt szegedi Heller-család e tagjáról közelebbit nem tudunk.

3. Juhász Margithoz

A 9. kötet számos Juhász Margithoz írott testvéri levelet tartalmaz. Számuk tovább gyarapítható; a Móra Ferenc Múzeum Juhász Gyula több, húgához írott levélét őrzi.

Közülük időrendben az első 1909. február 27-én íródott, Nagyváradon, ahol a költő akkor tanárkodott. A levél jelzete: 55. 878. Szövege ez:

Nagyvárad, 1909
febr. 27.

*Kedves, édes Margitkám,
úgy látszik, hogy leveled — az előbbi — elveszett, mert csak a tegnapi kapottból értesülök — tőled — arról, aminek én örülnék a legjobban! Hogyan? Hát már ennyire vagyunk? Mindenképpen örülnék! Egy művésszel több a családban ez már csak a család tekintélyét is emelni fogja, ha vagyont nem is! Ámbár — Wagner Richard elég szépen keresett, sőt!*

Édes Margitkám, életed nagy és bizonyára csak <ör> szép és jó fordulóján minden szépet és jót kívánok neked, édes jó anyámnak, mindnyájotoknak! „Gyula hallgat s — szeret!” mint Shakspeare mondja, de lásd, néha mégis megszólal, ha gratulálni kell, ha örömet hirdethet. — Atalantám márciusban Debrecenben kerül színre, Nagyváradon pedig egy egyfőlvonásos darabom! Csak már több pénz is jönne velük! De minden színpadi kezdet nehéz és költséges! Megvagyok, csak nagyon sok a dolgom. Amnyi, hogy két embernek elég! De az élet munka és addig jó, amíg dolgozni tudunk. Bandika hogy fejlődik? Ejnye, küldök már valamit neki, aminek örülni fog! Egy fényképem is útrakészen van számotokra. Irj, hogy mi lesz? Csókol benneteket rajongó szeretettel

Gyula

Néhány mozzanat, utalás magyarázatot kíván. Mindenekelőtt arra kell magyarázat, minek örült annyira a költő, mihez gratulált. A válasz egyszerű: húga házasodni készült. A férjelölt, ki később valóban férje is lett, Király (akkor még: König) Péter (1870—1940) volt, a városi zeneiskola igazgatója, kora számottevő zeneszerzője és zenepedagógusa. A Wagnerre való utalás alapja ez; ezért gyarapodott a család is „egy művésszel”.

Az *Atalanta* Juhász Gyula operettje, 1908-ban keletkezett. Debreceni bemutatójára 1909. április 1-én került sor (vö. JGyÖM 4:504.). Az „egyfőlvonásos” minden valószínűség szerint azonos a *Szép csöndesen* című „szögedi idill”-lel; ezt a nagyvárad Szigligeti Színház 1909. március 21-én mutatta be. (Vö. JGyÖM 4:472.)

Bandika: a költő öccse, Juhász Endre.

A Juhász Margithoz írott következő levél keltezetlen, de tartalmi jegyek alapján — a költő levelezésének ismeretében — valószínűsíthető, hogy 1913 nyarán (július 21. után, de még augusztus 10. előtt) keletkezett. Helye, úgy tetszik, közvetlenül a 316. számú, Király-König Péterhez és Juhász Margithoz írott levél (JGyÖM 9:277.) után van. Jelzete: 55 872. Szövege a következő:

Kedves Margitkám, remélem, már megkaptátok rövid, de velős soraimat! Pótlásul még ezeket: a szobormásom bronzban szeptemberben a Mücsarnokban lesz kiállítva. Nagyon sokat írok mostanában. Ma este dr. Hollós vendége leszek — anti-alkoholista halpaprikás lesz — én, Balázs Béla és Pick Lajos dr. leszünk jelen.

Makón aug. 10-én kezdődik a színház — remélem, addig írok egy drámát neki[!].

Ölel, csókol Gyula.

N. B. Hely még van, de eszme és esemény már nincs! Ez Szeged — nyáron!

A levél hátoldalán Juhász Endre sorai olvashatók. Ezt, mivel a költőre vonatkozó adatai is vannak s egyébként is egységet képez az előbbi levéllel, szintén közöljük:

Kedves Margitkám!

Leveled, mely a jól sikerült színelőadásról szól, örömmel vettek [!]. Mi azonban „ithonlévők” nem birunk oly jó témával; de írjatok ti annál többet.

A zenedét nem fogják elbontani; a sekrestye a templom melletti parokhyán [!] lesz. Ma itt volt Szommer is, Gyulával traccsoltak; az előbbi hírt azonban nem az ő szájából hallottuk. Ma keresztapa is benn volt. Még a Barossból kosztolunk, kitűnő étvággyal, különösen én és Gyula. Ma déle. gyönyörű nap volt de d. u. már hatalmas mennydörgéssel kapcsolatos zápor volt.

Péter b. strand részvényei iránt add át részvétem. 10000000 csók Bandi Ui. Regdon Erzsike már volt itthon rövid időre.

Mi alapján datáltuk e leveleket 1913 nyarára? Ha elolvassuk a 316. számú Juhász-levelet, azonnal szembe tűnik rokonsága a most közölttel. A levél hangvétele, a „szobormás” emlegetése, Pick Lajos és Balázs Béla ismételt „előfordulása” mellett szól, hogy a most közölt levél a 316. számú „pótlása”. Az a tény pedig, hogy Juhász Gyula a makói színház augusztus 10-i szezonkezdését, mint a levél megírása utáni eseményt említi, arra vall, sorait még e dátum előtt írta.

Mindkét levélhez kell néhány tartalmi magyarázat is. 1. A Juhász Gyula emlegette *szobormás* Petri-Pick Lajos 1909-ben készült portréja; Petri Pick volt a halvacсора egyik meghívottja is. 2. Dr. Hollós = Hollós József (1876—1947), Szeged város kórházi kórboncnok főorvosa, Ady és Jászi lelkes szegedi híve, az antialkoholizmus szegedi apostola. 3. A tervbevelt drámát Juhász Gyula végül is nem írta meg. 4. Juhász Endre levelébe a „zenedéről” szóló hír azért került be, mert a városi zeneiskola igazgatója akkor sógora, Király-König Péter volt; a hírt neki szánta. 5. A Juhász Gyulával „traccsoló” Szommer Endre (1861—1943) zeneiskolai tanár volt, Juhász később cikket írt róla (JGyÖM 6:635.); keresztapa: Kálló Gyula. 6. „Péter b. strand részvényei” — a passzus Király-König Péterre, ill. a szegedi partfürdő Király-König tulajdonában volt részvényeire vonatkozik.

A Juhász Margithoz írott következő levél majd egy évvel későbbi. A költő e lapját Makóról küldte Szegedre. Jelzete: 55 876., szövege pedig ez:

Kedves Margitkám, tegnap, tévedésből — lekéstem az ötórás vonatot s így együtt utaztam T. Ilonkáékkal s egy Jankovics nevű iskolatársunkkal. Gondolva, hogy sétálni mentetek s a táskámat felcipelni nem akarva, az állomáson maradtam. Ma nem volt oly fejnyomásom, mint tegnap, különös és változatos ez az én állapotom s nem csoda, ha néha melanchólia fog el. T. Ilonkák és Jankovicsék bizonyosan észrevették deprimált hangulatomat, de ők meg viszont oly „rózsás színben” nézték a havas világot, hogy irigyelni kellett őket. Szervusz! Édes jó anyát s mindnyájukat csókol, Gyula.

1914. II/3.
Makó

A levelezőlap címzése:

*Őnagysága
König Péterné
úrnőnek
Szeged
Zrinyi utca*

E levelezőlap megírása után egy hónappal, 1914. március 6-án Juhász Gyulai Budapesten öngyilkosságot kísérelt meg; egy szállodában mellbe lőtte magát. A fönt

levelezőlap — a „fejnyomás”, a „melanchólia” leírásával — e kísérlet háttéréhez genéziséhez szolgál, némi, magyarázatul.

A következő, Juhász Margithoz írott levelezőlap szintén a március 6-i öngyilkossági kísérlethez kapcsolódik, ill. annak utótörténetét adja; ezt a költő 1914. március 21-én a Rókus kórházból küldte hűgának. (Jelzete 55 875.) E levelezőlap párdarabja az ugyanaznap Juhász Illésnéhez írott (s közölt) levélnek (JGyÖM9:283.),

Szövege ez:

Kedves Margitkám, most irtam édes Anyának egy ilyen levelet, közben megjött a nyugta s most írom ezt neked s egyelőre e két levelet küldöm el. Azután igyekszem a nyugtát is továbbíttatni. Mindez igen lassan és keservesen megy, miért? Azért mivel a Rókusból nem lehet a külvilággal érintkezni, csak látogatók útján. Erre alkalmas látogatóim pedig nem jönnek, mióta Pista is elutazott vidékre. Így a véletlenre bízom a levelek elküldését. Így nem tudom pontosan kitölteni a nyugtát (a lakbért nem tudom pontosan kiszámítani.) s a nyugta összegét se tudom. Ezért legyetek szivesek majd meg tudni (ti jobban és hamarabb megtudjátok, én most sehogyse), hogymennyi a < lako > makói lakbér, s ezt, valamint negyedévi részletét beleírjátok a nyugtába s fönn is a teljes összeget, a bélyegre < betű > számokkal, azután szavakkal. Kénytelen vagyok ilyenekkel terhelni benneteket, de ezt a makóiakra nem bízhatom, és a nyugta 25-re így is elérhet rendeltetési helyére. Megvagyok, unalmasan múlnak napjaim, fogalmam sincs róla, mikor szabadulok innen, még egy vizsgálat előtt állok, amelynek célját és eredményét nem tudom. Remélem, hogy még csak napok vannak hátra az ispotályból, hiszen az ígért két hét már elmúlt. Nagyon köszönöm szivességeidet kedves Margitkám és mindnyájatokat fájó szeretettel ölel és csókol

Gyula

Budapest, Rókus, Sebészeti o. 19.

1914. márc. 21.

A pénzt hálás köszönettel megkaptam s soraidat szintén. NB. Tehát: lakpénz kitöltése és okmánybélyeg hiányzik!

A levelezőlap címzése:

*Őnagysága
König Péterné
úrnőnek
Zrinyi utca. Szeged*

E sorokhoz különösebb magyarázat nem kell, a levél egyértelműen a „lakpénz” befizetésének megszervezése körül forog. Legföljebb annyit érdemes megjegyezni, hogy Makón Juhász Gyula a mai József Attila utca 13. szám alatt lakott, özv. Papp Balázsnénál. Évekkel később, amikor visszaemlékezett makói életére elsőként a „jó Papp nénit” emlegette föl, akinél „barátságos otthont és pompás kosztot” talált. (JGyÖM 6:458.)

A levélben emlegetett *Pista* minden valószínűség szerint Kálló István (1883—1928), Kálló Gyulának, Juhász Gyula nagybátyjának és keresztapjának a fia. (Vö. JGyÖM 9:456.)

Sajnos, a postabélyegző elmosódott a levelezőlapon, s így nem tudjuk pontosan megállapítani, hogy mikor is jutott ki a Rókusból Juhász Gyula levele. Annyi mindenképpen bizonyos, hogy március harminc előtt — a bélyegzőn a tizes helyértékű kettős szám világosan látszik.

4. Lakatos Lászlóhoz

A Móra Ferenc Múzeum — jelzet nélkül — őrzi Juhász Gyula egy, Lakatos Lászlóhoz (1882—1944), a Pesti Napló munkatársához írott levelezőlapját is. Juhász és Lakatos között, mint Lakatos özvegye, Gelléri Jolán megírta az irodalomtörténeti gyűjtemény egykori vezetőjének, Madácsy Lászlónak, *nem volt közvetlen kapcsolata*. Juhász csak Lakatos László egyik, egyelőre azonosíthatatlannak bizonyult cikkére reagált; láthatólag jólesett neki a pesti írotárs megemlékezése.

A képeslap, mely Richard Wagnert ábrázolja, hiányosan keltezett, a makói postabélyegző azonban jól olvasható: *1915. szeptember 22.* Említésre érdemes, hogy a képeslap képes oldalát magyarázó nyomtatott szövegben Juhász Gyula aláhúzta Wagner nevét.

A lap szövege ez:

*Mélyen tisztelt Uram,
e balkánkorban még mindig szívemen melengetem (szívemet melengetvén vele) drága sorait, miket távoli Kievről szólván rólam irt. Jól esik ez nekem, szegénynek (holott legalább bajor királynak érzem magamat a Dunántúli szerint) és most ime, küldöm e bánatos üdvözlötet.*

Mille sympathies:

Juhász Gyula

Makó, igen, Makó, 1915.

A lap címzése:

Nagyságos

Lakatos László

Íróművész Úrnak

Budapest

A Pesti Napló Szerkesztőségében.

E lap megint csak önmagáért beszél, le gföljebba „balkánkor” kifejezéshez kívánkozik annyi kiegészítés, hogy az akkor már javában dúló világháborúban a kortársak egy része, így pl. Ignotus is, kezdetben a 3. ún. Balkán-háborút látták. A balkánkor kifejezésben e fölfogás kapcsolódhatott össze a „Balkán” eredendően pejoratív konnotációjával Egyébként a Juhász Gyula által főlelmetett *Dunántúli*: Rákosi Jenő. *Millesympathies*: ezer szimpátia.

5. Sz. Szigethy Vilmoshoz

A kritikai kiadás — másolat alapján — közli Juhász Gyula 1919. január 28-i, Sz. Szigethy Vilmoshoz (1876—1956) írott levelét. A levél — Belia György által nem ismert — eredetije a Móra Ferenc Múzeum irodalomtörténeti gyűjteményében van, 54 454. jelzet alatt. Az eredeti dokumentumból kiderül, hogy a kritikai kiadás közlése csonka és pontatlan. Hogy Kunossy Ella színésznő nevének levélbeli rövidítésében az *e* betű nagy *E* (nem pedig kicsi, mint ahogy a kritikai kiadásban olvasható) önmagában nem igazán fontos. Annál inkább fontos, hogy a levél — a közléssel ellentétben — nem egy, hanem három részből áll. A nagy alakú lapon, fent, Juhász Gyulától egy *Ady* című jegyzet van, ez alatt olvasható a Belia által publikált levél, legalul pedig egy kiadatlanul maradt levélke, *Imre* aláírással. (Ez utóbbi nem Juhász Gyula kezétől származik.) Mivel e szövegek — bármennyire heterogének is egymáshoz viszonyítva — egy dokumentum részei, pótlólagos közlésük elkerülhetetlen. (A már publikált középő részt itt nem adjuk ismét közre.)

Az *Ady* című, Juhász Gyulától származó jegyzet szövege ez:

ADY:

<i>Versek</i>	<i>Sápadt emberek</i>		<i>Holnap I. és II.</i>
<i>Még egyszer</i>	<i>A tízmillió</i>	<i>német:</i>	<i>Horváth Henrik</i>
<i>Új versek</i>	<i>Igy is történhetik</i>		<i>Manojlovits Theo</i>
<i>Vér és Arany</i>	<i>Vallomások</i>		
<i>Illés szekeren</i>	<i>tanár úr</i>	<i>francia:</i>	
<i>Szeretném</i>	<i>gyűjtemény</i>		<i>Baranyai Zoltán.</i>
<i>Minden titkos</i>	<i>A forradalmár.</i>	<i>angol:</i>	
<i>Magunk szerelme</i>	<i>Ady és a zsidóság</i>		<i>Békássy Ferenc.</i>
<i>A halottak élen</i>	<i>Ady Endre forradalmi írásai.</i>		

Horváth. A modern magyar líra és Ady.

Loosz István: Ady Endre.

Szenes Béla: Az ifjú Ady Endre.

Nyugat: Ady szám.

A harmadik rész, mely szintén kimaradt a kritikai kiadás közléséből, így hangzik:

50 drb. király kíséretében jöttem ma hozzád gratulálni.
19 I/28 *Imre*

Hogy Juhász Gyula miért küldte el Sz. Szigethy Vilmosnak ezt az Adyról szóló jegyzetsort (pontosabban: hiányos címléírású, rövid ajánló bibliográfiát!), nem tudjuk. Lehet, hogy Sz. Szigethy írni akart Adyról, s megkérte Juhászt, legyen segítségére. Annyi biztos: az első hasáb Ady verseinek, a második Ady prózájának kötetcímeit tartalmazza többnyire rövidített, hevenyészetten lejegyzett alakban. A harmadik hasáb a fordításokra utal; az első hasáb alá került negyedik pedig az Adyról szóló önállóan megjelent írásokat sorolja föl. Érdekes, hogy Juhász valamennyi addig megjelent „önálló művet” ismerte, jóllehet pl. Loosz István füzetét évtizedekig még az Ady-kutatás is figyelmen kívül hagyta, ill. nem ismerte.

A harmadik rész íróját, sajnos, nem tudjuk azonosítani; kézirása e sorok írójának semmit nem mond. Az 50 darab király azonban nyilvánvalóan 50 darab cigarettát jelent.

E furcsa levél egyébként nem is az egyetlen, amelyet Juhász Gyula Sz. Szigethy Vilmoshoz írt. Ez érthető is, hisz mint Sz. Szigethy Juhászcól írott kiadatlan emlékezéséből kiderül, nemcsak ismerték egymást, de a közös újságírómunka, a szegedi szerkesztőségek össze is hozták őket. A Bob néven ismertté lett Sz. Szigethy a Hüvelyk Matyi című vicclapot említi, mint amelyet egy ideig együtt csináltak, de a levelekből, amelyeket Juhász Gyula hozzá írt, az is kiderül, hogy a Színházi Újságot is együtt írták.

Igaz, az a rövidke, az előbbi levéllel kb. egykorú (tehát 1919 eleji) üdvözlés, mely egy keskeny papírfecsin maradt fenn, ezt közvetlenül nem igazolja. Az üzenet ugyanis csak ennyi:

Kedves Bob, szervusz!

Az ilyen típusú, személyesen vagy ismerős közvetítésével eljuttatott üzenetek azonban mindenképpen a közvetlen és folyamatos személyes (munka) kapcsolatra

vallanak. (Móra, aki sokáig egy szerkesztőségben dolgozott Sz. Szigethy Vilmossal, ugyanilyen üzenetek sorát intézte barátjához.) 1919 áprilisában pedig már bizonyíthatóan együtt csinálták a Színházi Újságot. Ezt félreérthetetlenül dokumentálja Juhász következő (54 453. szám alatt őrzött), kézzel írott levele:

Zöldcsütörtök.

*Kedves Bob,
Ivánkovics aszondja, hogy Déry Rozálról irjak fejet vagy írást. Jó. Délre megyesz,
azaz möglösz, behozom.*

*Üdv, salut, hoch, vagy
ahogy tetszik!*

Juhi

Nagyszeged, 1919. április.

Zöldcsütörtök.

A Színházi Újság szerkesztője, Ivánkovics Imre által kért cikket Juhász Gyula — ígéretéhez híven — meg is írta. A cikket a Színházi Újság — az *Arcok és maszkok* sorozat 15. darabjaként — már 1919. április 26-án hozta. Ezt az írást a kritikai kiadás 6. kötetének sajtó alá rendezője, Grezsa Ferenc a névtelenségből azonosította; az azonosítást, ill. Juhász Gyula szerzőségét a fönti levél megerősíti. (Egyébként a levél zárópasszusa, az „ahogy tetszik”, a Juhász Gyulánál gyakori Shakespeare-aluziók egyike.)

Valamikor ugyanekkor íródott — megint csak hasonló ügyben — a következő Sz. Szigethyhez írott Juhász-levél is. Ez is, mint az előbbi is, ceruzával íródott; a papír is, az íráskép is, a levél tárgya is az előbbivel rokonítja. Jelzete: 54 446.

Kedves Bob, majd később benézek maszkolni és ábrázolni.

Üdv. Juh.

A szöveg alatt rajz: két maszk látható; közöttük alul a költő monogramja: *JGy*. Ez alatt körökből összeálló ív (lánc?). A rajzot Juhász Gyula készítette; összefüggése a levélke tartalmával nyilvánvaló.

A „maszkolni és ábrázolni” egyébként maga is ironikus utalás az *Arcok és maszkok* című sorozatra, amelynek első darabja 1918. december 8-án, az utolsó pedig 1919. május 31-én jelent meg a Színházi Újságban. Ez a két dátum egyben kijelöli azt a kezdő s végző időpontot, amely között Juhász Gyula levele keletkezett. Sajnos, ezt az intervallumot biztonsággal nem szűkíthetjük tovább. Csak valószínű, hogy a levél megírására akkor került sor, amikor a sorozatból már jó néhány cikk elkészült.

6. Gulácsy Irén Juhász Gyulához

Juhász Gyula és Pálffyiné Gulácsy Irén (1894—1945), számos sikerkönyv írója jó néhány levelet váltott egymással. Ezek, kettő kivételével a 10. kötetbe tartoznak; közülük a legtöbbet most tekintünk. Két levél azonban hiányzik a 9. kötetből, ezeket az alábbiakban adjuk.

Mindkét levél 1922-ből való s Juhász Gyula hamisnak bizonyult halálhírével, ill. a halálhír erdélyi fogadtatásával függ össze. Mindkettő a *Nagyvárad* c. lap fejléces levélpapírján olvasható; Gulácsy Irén kézzel írta őket. Jelzetük: 55 886/2. és 55 886/7.

Az időrendben első levél szövege ez:

Drága Juhász Gyulánk, mi büszkeségünk és barátunk!

Ugye, megbocsátja lelkendező megszólításomat és egyben elengedi a famózus eset kommentálását, egész a mai, helyzetisztázó értesülésig!? Kevés volna ahhoz ez a lopott pár perc, a tintám, a tollam — még akkor is, ha csonkjáig kopna — hogy leírjam végtelen megdöbbenésemet — mindnyájunkét — a fájdalmat s az arra következő frenetikus örömet. Rövid percek alatt nagyon barátom lett, kedves, csöndes, túlszerűen Juhász! De higgye el, a magunkválasztotta, alig tegnapi rokonság olykor fölér sok anyátólvalóval. Szeretettel, forrón nyújtom a kezem és nagyon hosszasan. Hála az Istennek, hogy így volt...! Most már aztán igazolja be a babonát és maradjon a miénk, beszédesebben, közvetlenebbül mint eddig. Magam részéről kívánom, hogy egyszer — sorakerültével — Maga írja meg majd az én nekrológomat.

Íme, halottaiból föltámadtára itt küldöm lapunk néhány még idejekorán visszamarasztott cikkének keféjét. Vasárnapi irodalmi mellékletünket egész terjedelmében a Maga „emlékének” szántuk. A pia frauszokért — ha lennének — bocsásson meg. Csak magát akartuk glorifikálni. Tegye el a hasábokat elrettentésképpen. — És most levelem tulajdonképpeni céljára!!

Utolsó együttlétünkkor, azóta is levé[!]ben, ott tartottunk, hogy idecsaljuk Magát. Izolált, csöndes kis szobája készen várja nálunk, senki nem zavarná, senkit nem zavarna. Néhány baráti pohár, pár szerető, csendes szó: jöjjön! Jöjjön mielőbb, mindannyionknak van expiálni valónk magával szemben, módot kell nyújtania, hogy leszerethessük magán kiki a saját porcióját.

Vagy írjon legalább, de bizony Isten, és csak az útjára vonatkozólag. Perédy koma elmondta, elmondja azóta a szükségéseket.

Nagyon, nagyon melegen üdvözlöm — igen ölelem is — mert ez alkalommal szabad talán

mindenkori nagy, szerető hive:

Pálffyiné

NB. Több ízben közöltünk Magától verseket, amint a főszerk. bejön, megsürgetem a honor. kérdését!

Ms.

Sajnos, a Nagyvárad Juhász Gyula „emlékének” szánt, de kefelevonatban maradt vasárnapi mellékletét nem ismerjük. Érdekes volna tudni, mit írtak a költőről, mik voltak azok a „kegyes családok”, amellyel a költőt „glorifikálni” akarták. (A Juhász halálhíre nyomán publikált erdélyi nekrológokat, valószínűleg hiányosan, Grezsa Ferenc bibliográfiája regisztrálja. *Juhász Gyula 1883—1937*. Szerk. Paku Imre. Bp. 1962. 625.)

A főszerkesztő, akinél Gulácsy Irén a honoráriumokat akarta sürgetni, Hegedűs Nándor volt, a későbbi neves Ady-kutató.

Gulácsy Irén levelére Juhász Gyula nem válaszolt; nem is írt, nem is üzent. A nagyváradi író erre újabb levelet (leveleket?) küldött Szegedre. Levelei egy része lehet hogy elveszett, az október 7-i keltezésű azonban megmaradt. Ennek szövege a következő:

1922 október 7.

Drága, maga ugyan az önfeláldozó baráti közöny mintaképe, és egy kukkot se vall ismételt leveleimre, mindazonáltal had küldjem el még a mellékelt kis cikket, mint

az itt lezajlott meghalasztó akció epilógusát. Válgjon tőle egészségesebbé és szólaljon meg valahára, vagy legalább üzenjen Perédy kolléga által jó kiadósan!

Legmelegebben üdvözlöm,

Pálffyiné

A „legmelegebb üdvözet” dacára, e levél már kevésbé lelkendező mint a korábbi, s jóval rövidebb is. Így, önmagában olvasva, azt hihetnénk, a kapcsolat meg is szakadt Juhász hallgatása miatt. Ez azonban csalóka látszat, a későbbiekből még több Gulácsy Irén-levél dokumentálja kapcsolatuk létét.

„Perédy kollégáról”, sajnos nem tudunk közelebbit; a szövegből kivehetően újságíró volt.

* * *

A 9. kötetbe kívánczozó levelek száma valószínűleg szaporítható még. Minden valószínűség szerint előkerül még néhány levél, hisz végigolvasva a 9. kötetet, azonnal nyilvánvalóvá válik, hogy több kapcsolat levél-dokumentációja hiányzik belőle. Több levélváltásnak kellett történnie pl. Zalai Béla és Juhász, Kiss József és Juhász, Schöpflin Aladár és Juhász között. Schöpflin Aladár egy levelét (sajnos, csak részlegesen) Tolnai Gábor évtizedekkel ezelőtt már közölte is; az ő cikkéből (*A Vasárnap* *Újság és a modern magyar irodalom*. Könyvtári Szemle, 1935. 14. sz. 110—111. l.) tudjuk, hogy — ellentétben a 9. kötet anyagával — Juhász és Schöpflin között valóban folyt levelezés.

De a további pótlások lehetősége már nem kis részben a kutatói szerencse, a vakvéletlen dolga.